
– Kitap Tanıtımı –

Recep KOYUNCU, Kıraat İlmi - Takrîb Usûlü
İstanbul: Hacıveyiszâde İlim ve Kültür Vakfı Yayınları, 2018, 192
s., ISBN: 978- 605- 9495-60-8.

Hatice TEKİN

Arş. Gör., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat Anabilim Dalı

haticetekin@comu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0409-8071>

İslami ilimlerin hemen her alanında ilmin teoriğini yansıtan eserler Türkçe'ye kazandırılmış veya giriş niteliğinde Türkçe eserler telif edilmiştir. Eğitimi halen klasik usûlde devam eden kıraat ilmi için ise bunu söylemek güçtür. Kıraat ilminin *fem-i muhsin*den alınmasının zorunluluğu ve Türkiye'de akademik camiada kıraat ilminin ayrı bir ihtisas alanı olarak yeni teşekkülü bu durumun temel etmenlerinden sayılabilir. Tanıtımını yapacağımız eser bu anlamda kıraat ilminin usûl kaidelerini Türkçe olarak derleyen ilk çalışma olması sebebiyle önemlidir. Eser, akademik tecrübe yanında Aşere- Takrîb eğitimini almış ve Kur'an'ın anlaşılmasında vakf ve ibtidânın rolü üzerine çalışmalar yapmış olan Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi Anabilim Dalı Öğr. Üyesi Dr. Recep KOYUNCU tarafından kaleme alınmıştır.

Kıraat İlmi - Takrîb Usûlü adını taşıyan çalışmada, takrîb kaideleri Mısır târîki üzere, İbnü'l Cezerî (ö. 833/1429)'nin *Tayyibetü'n-Neşr* isimli eserinin metodolojisine uygun olarak ele alınmıştır. Bu çalışma, temelde kıraat ilmine dair eserlerin neşriyle yayın dünyasına adım atan, Hacıveyiszâde İlim ve Kültür Vakfı Yayınları'ndan 2018 yılında çıkmıştır. 192 sayfadan oluşan eser giriş ve iki bölümden müteşekkildir.

Giriş kısmında (9- 28. s.) -ayrıntılı olarak birinci bölümde ele alınmak üzere- kıraat ilminin genel bir tanıtımının ardından, vahyin nüzulünden

başlayarak ayetlerin cem'i ve Mushaf üzerinde yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Bu bağlamda cem ve istinsah faaliyetleri, Mushaf'a nokta ve hareke konulmasının yanında düzenli okumaya olanak sağlayan cüz, hizb, tahmis ve ta'sir gibi bölümlenmeleri ifade eden birtakım işaretlerin konulması mevzularına değinilmiştir. Giriş kısmında son olarak Kur'an'ın lafız ve mana bütünlüğünü koruma adına vakf işaretlerini gösteren sembol harflerin Mushaf'a ilave edilmesi konu edilmiştir.

Çalışmanın birinci bölümü kıraat ilminin tarihi serencamına ayrılmıştır. Bu çerçevede kıraat ilminin temel meselelerinden olan "yedi harf" meselesi ve ilgili rivayetler bağlamında kıraat farklılıklarının özünü teşkil eden ruhsat boyutuna dikkat çekilmiş ve genel bir değerlendirmenin ardından konu neticelendirilmiştir (s. 36-42). Kıraat ilminin tanımı, konusu ve gayesi gibi bilgilerin yanında, Zerkeşi (ö. 794/1392)'nin *el-Burhân*'ı ve Süyûtî (ö. 911/1505)'nin *el-İtkân*'ında belirttiği şekliyle, sıhhatleri bakımından kıraat çeşitleri aktarılmıştır (s. 32-34). Ebû Bekr b. Mücahid (ö. 324/936)'i kıraatleri yedi ile sınırlamaya yönlendiren sebeplerin aktarılmasının ardından, kıraatlerin yedili ve onlu tasnifine yer verilmiştir. On kıraat imamı ve râvilerinin hayatları bilgisi verilmiştir. On kıraate ilave edilen fakat rivayetlerinin senet zincirinde problem olması ve Arap diline uygun olmayan okuyuşları barındırması sebebiyle eğitim sisteminin dışında kalan (şâz) dört kıraatten de bahsedilmiştir (s. 45-65). Sultan Yıldırım Bayezid tarafından davet edilen İbnü'l-Cezerî'nin Anadolu'ya gelişiyle (798/1395) kıraat ilminin Türkiye'deki eğitim tarihinden ve bu hususta öncü isimlerden bahsedilmiştir. Kıraat ilminde tarîk ve meslekler başlığı altında "seb'a tarîki", "aşera tarîki", "takrib tarîki" gibi kıraat ilminin öğretim metotları ve bu talimlerde okutulan eserlerden söz edilmiştir. İstanbul (Teyisîr) ve Mısır (Şâtıbiyye) tarîki ile mesleklerinin yöntemlerinden bahsedilmiş ve son olarak İstanbul ve Mısır tarîki arasındaki uygulama farkları zikredilmiştir.

"Takrîb Usûlü" başlığını taşıyan ve *Tayyibetü'n-Neşr* adlı eserle sistematik olarak uyumlu olan ikinci bölümde, kıraat ilminin usûl kaideleri "İstiâze bâbı" ile başlamakta, "kıraatte ifrâd ve cem" meselesi ile sona ermektedir. Bu bölümde başlıkların altındaki kaidelerin en fazla yedi en az bir sayfa olmak üzere belli birtakım kurallar manzumesi şeklinde sunulduğunu görmekteyiz. Müellif ilgili başlıktaki kuralları Kur'an'dan ayetlerle örneklendirmiş, yer yer şemalar marifeti ile daha anlaşılır olması adına konuyu görselleştirmiştir. Kurallarla birlikte bir ayet üzerinde ilgili uygulamayı yapan imamlar da zikredilmiştir. Müellif eserde yer yer ilgili konunun kurallarını maddeler halinde sunarak anlama kolaylığı sağlamıştır. Her bâbın girişinde öncelikli olarak konu ve istilahlara kısaca açıklanmış, ardından ilgili uygulamayı yapan imamların tercihlerine yer verilmiştir. Bölümün son tarafında kıraat ilminin temel istilahlalarının yer aldığı muhtasar bir terimler

sözlüğü yerini almıştır. Ardından *Tayyibetü'n-Neşr*'de on kıraat imamı ve râvileri için kullanılan kelime remizleri ve sonrasında *en-Neşr fi'l-Kıraâtî'l-'Aşr* adlı eserde yer alan on kıraat imamı, ravi ve tarikleriyle birlikte şematik olarak verilmiştir. Eserin son kısmında kıraat ilminin önemli kaynak eserlerinden bir kısmı kronolojik olarak istifadeye sunulmuştur.

Genel hatlarıyla tanıtımını yaptığımız çalışmanın en önemli özelliğinin kıraat ilminin usûl kaidelerini Türkçe olarak literatüre kazandırması olduğunu daha önce belirtmiştik. Bu özelliği sebebiyle kıraat ilmini, klasik metinlerden anlama yolunda güçlü çekenler ve bilhassa öğrenmeye yeni başlayanlar için söz konusu çalışma, bir el kitabı niteliğindedir. Akıcı ve anlaşılır bir kullanımının yanında terimlerin ve kaidelerin kısa ve anlaşılır şekilde ele alınması ve örneklerle açıklanması zihinde ilgili konunun oturmasına olanak sağlamaktadır. Yazarın kaideleri açıklamadaki yaklaşımı konunun anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Biçim ve üslup yönüyle eser akıcı ve anlaşılırdır. Bunun yanında, eserin ilerleyen süreçte yeniden gözden geçirmek suretiyle geliştirilmeye ve birtakım ilavelere ihtiyaç duyduğunu zikretmek yerinde olacaktır. Zira zikredilen konu ile ilgili kaidelerin ve istisnaların çokluğu sebebiyle, zaman zaman belli başlı kaidelerin ve bunları uygulayan imamların zikredilmesiyle yetinildiği görülmektedir.

Çalışmayı meydana getirirken yazarın Kur'ân'ın metinleşme süreci ve Mushafa ilişkin faaliyetlerle kıraat ilmi ve tarihi süreci adına faydalandığı kaynaklardan bazıları şunlardır:

Ebû Amr ed-Dânî (ö. 444/1053)- *el-Muknî' fî ma'rifeti mersûmi mesâhifi ehli'l-emsâr* ve *el-Muhkem fî nakdi'l-mesâhif*, Zehebî (ö. 748/1348)- *Marifetü'l-kurrâi'l-kibâr ale't-tabakâti ve'l-âsâr*, Zerkeşi- *el-Burhân fî ulûmil-Kur'ân*, İbnü'l-Cezerî (ö. 833/1429)- *en-Neşr fi'l-kirââtî'l-'aşr* ve *Gâyetü'n-nihâye fî tabakâti'l-kurrâ*, Süyûtî (ö. 911/1505)- *el-İtkân fî ulûmil-Kur'ân*, Zürkânî (ö. 1367/1948)- *Menâhilü'l-irfân fî ulumi'l-Kur'ân*, Abdurrahman Çetin- *Yedi Harf ve Kıraatlar*, Osman Keskiöğlü- *Nüzulünden İtibaren Kur'ân-ı Kerîm Bilgileri*, M. Emin Maşalı- *Kur'an'ın Metin Yapısı Mushaf Tarihi ve İmlâsı, Tarihi ve Temel Meseleleriyle Kıraat İlmi*, Abdülhamit Birşik- *Kıraat İlmi ve Tarihi*.

Sonuç niteliğinde ifade etmek gerekirse, Türkiye'de kıraat ilmi ile meşgul olanlar için *Zübdetü'l-İrfân* isimli eser, el kitabı konumunda olmuş ve herkes bu eserden notlar almak suretiyle kendine ait kaide defterini oluşturmuştur. Kıraat ilminin usûl kaidelerinin derli toplu şekilde ele alındığı Türkçe yazılmış çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda Koyuncu'nun çalışması bu anlamdaki ihtiyaçlara nispeten karşılık verecek niteliktedir.

